

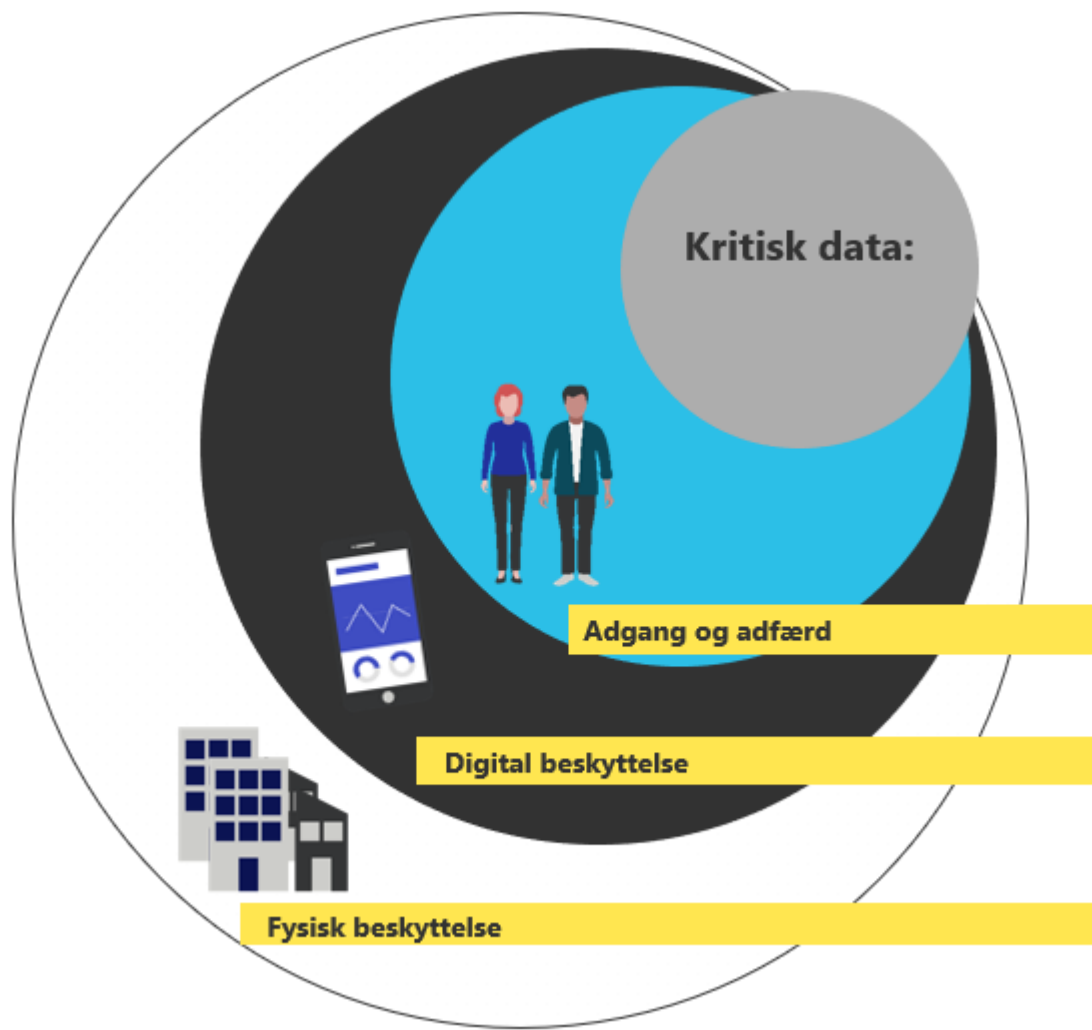
Sikkerhedsledelse:

Politikker og procedurer
Beredskabsplaner
Risikovurderinger
Awareness

Carsten Jørgensen
Department of Computer Science

IT sikkerhed – mange ting

Fysisk sikkerhed – Drop Table

Sikkerhedsledelse – eksempler på CISO opgaver

- Sikkerhedsstrategi
- Skrive og vedligeholde sikkerhedspolitikker
- Ledelsesrapportering
- Risiko vurderinger og sikkerhedschecks
- Sikkerhedsvurderinger af nye løsninger
- Svare på spørgsmål om sikkerhed fra organisationen
- Koordinering af sikkerhedsaktiviteter
- Håndtering af intern og ekstern revision
- Awareness træning
- Holde øje med ændringer i risikobilledet
- ...

Sikkerhed er mange ting

Sikkerhed

Organisatorisk

Dokumentation, fx politikker, regler, processer, procedurer, vejledninger, logs, referater, rapporter, testresultater, målinger, evalueringer mv.

Adfærd

Personale skal leve op til informationssikkerhedspolitik ved hjælp af vejledninger, uddannelse og awareness. Alle skal vide hvornår en hændelse skal rapporteres

Fysiske rammer

De fysiske rammer skal beskyttes. De skal leve op til de krav, der sættes for at kunne beskytte systemer og information

Teknologisk sikring

Består i styring af adgange, logning, back-up, kryptering osv, osv.

Sikkerhedsledelse: Lovgivning omkring sikkerhed

Aktivitet på alle fronter

GDPR
ENISA
EU arbejder i en række
arbejdsgrupper
NIS og NIS2

Produkt certificeringer

NATO
Internationalt

Ransomware og andre store
sikkerhedshændelser til
bestyrelserne

Kritisk infrastruktur – foranstaltninger til håndtering af sikkerheden

NIS – Network and Information Systems

Sektorer, som leverer kritiske ydelser til samfundet
betydning for opretholdelsen af samfundskritiske funktioner
og tjenester

NIS2

- **Kritiske ydelser**
- **Vigtige ydelser**

- Energisektoren
- Transportsektoren
- Fødevaresektoren
- Sundhedssektoren

Nedbrud kan medføre
dramatiske konsekvenser

Kritisk infrastruktur – foranstaltninger til håndtering af sikkerheden

Sektoransvarsprincip: Den enkelte sektor har ansvaret for at sikre et beredskab, så samfundets kritiske funktioner kan opretholdes

Om to år: "Op til 10.000.000 EUR eller op til 2% af virksomhedens globale årlige omsætning"

Personlige bøder og anden straf til ledelsen

"As a rule reference should be made to the state of the art generally recognised for the field of application in question in the form appropriate for the fulfilment of the given protection aim."

ISO 27001 certificering

Faculty of Science

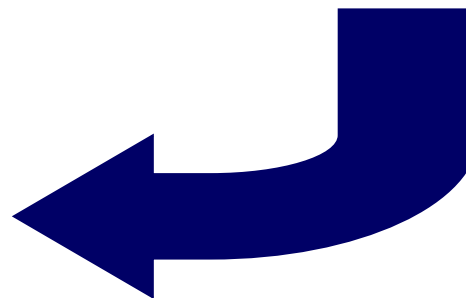
Sikkerhedsledelse

Behovet for it-sikkerhed

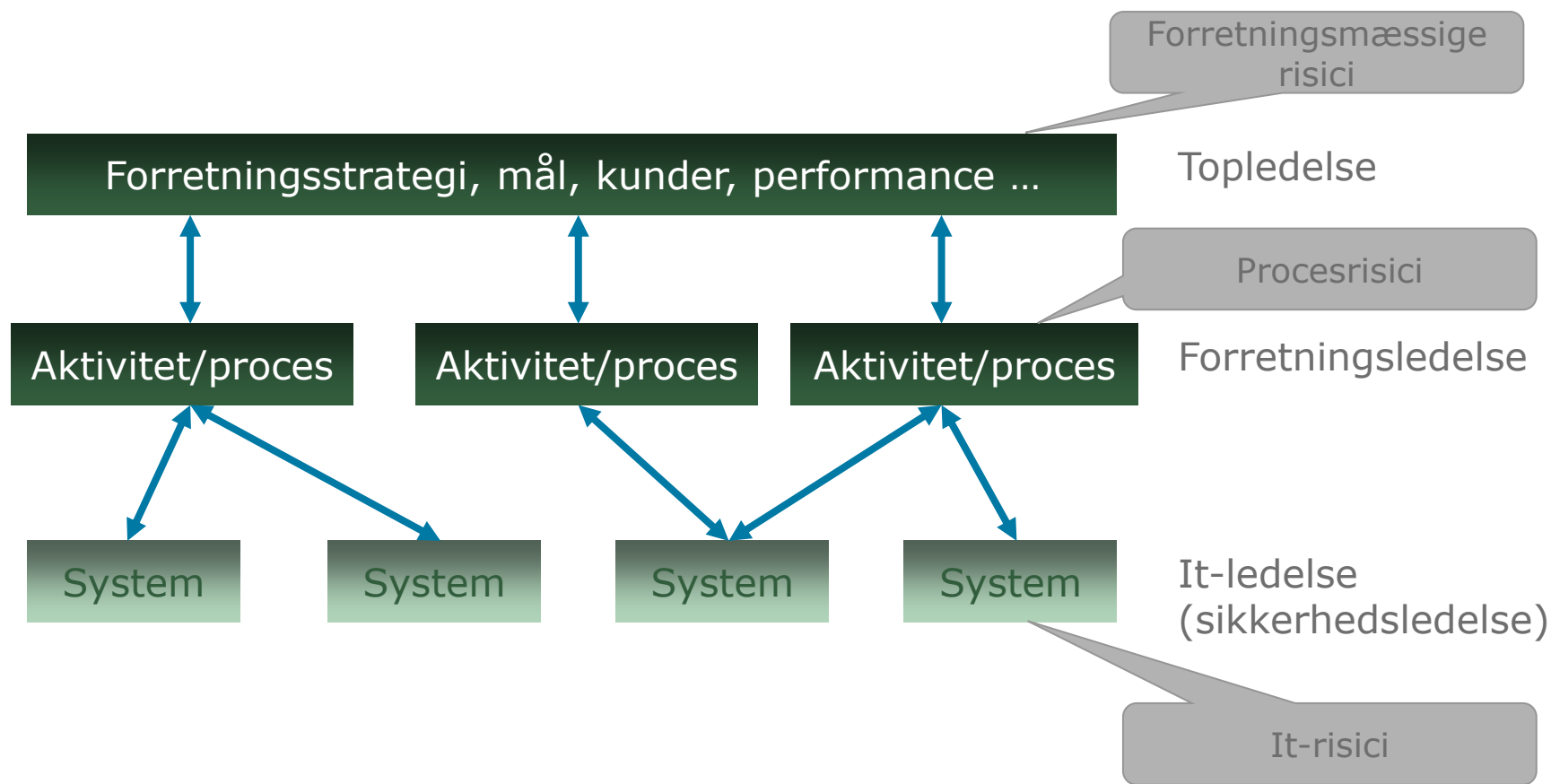
**IT-sikkerhed -
hvad er det
rigtige niveau ??** →

- Det kan være svært at afgøre, hvad det rette niveau skal være.
- "Høj" sikkerhed er ikke altid nødvendigt
- "Lav" sikkerhed kan være katastrofalt !
- "Best practice" ?

**Det er
forretningen og
lovgivningen der
stiller krav til
sikkerhedsniveau**

I forretningsmæssig kontekst

Politikker, procedurer, guidelines

Sikkerhedspolitikker og procedurer

- Må jeg åbne port 81 fra Any til Any?
- Må Alice få admin-rettigheder til økonomisystemet?
- Må Bo rette direkte i databasen?
- Må jeg sende dokumenterne i en mail til kunden?
- Må udviklerne teste med produktionsdata?
- Må jeg udlevere information over telefonen?

Hvem tager beslutningen?

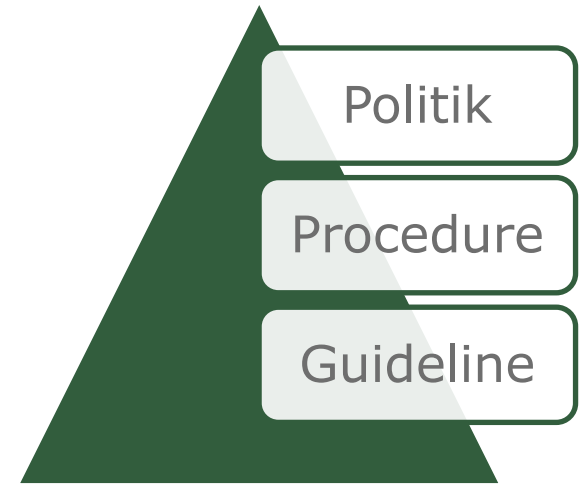
Hvad er beslutningen baseret på?

Sikkerhedsmål

Sikkerhedspolitik :

Definerer mål, det er strategien.
Hvorfor, ikke hvordan.

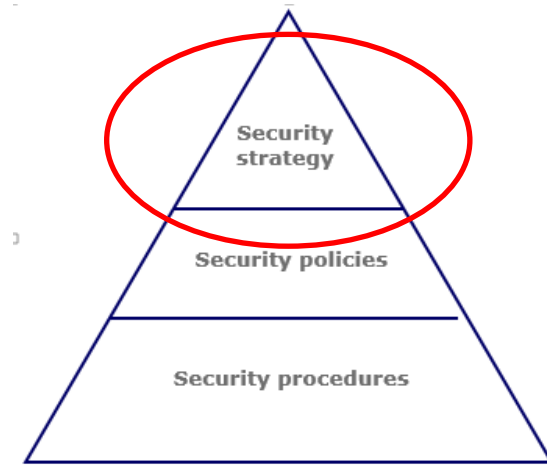

Sikkerhedsguidelines:

Detaljeret specifikation, definerer hvordan en sikkerhedspolitik skal implementeres i et specifikt produkt eller specifik situation.

Bruges som målepunkt for at vurderer om de udførende har gjort deres arbejde.

Strategy - eksempel

1 Purpose

The Falck Group organization depends on IT systems to a great extent to achieve its daily operations and business goals.

This IT Security Strategy defines the directions for the IT Security Policies and Procedures necessary to maintain stable and trustworthy IT services to all business entities within the Falck Group.

The purpose of the IT Security Strategy is to:

- Ensure contractual obligations can be met, including ensuring that Falck Group can provide assistance in situations of emergency
- Minimize the risks of financial losses
- Maintain business system availability
- Ensure regulatory compliance
- Maintain customer and partner confidence
- Protect intellectual property and safeguard the Falck Group brand

Sikkerhedspolitikker

8.9 Secure disposal or re-use of electronic equipment and other media

Overwriting

Before equipment can be disposed or reused outside Falck Group all data must be securely overwritten using specialized software. Alternatively the storage media must be physically destroyed.

The standard “*delete*” and “*format*” functions do not remove data from electronic equipment. Therefore specialized disk or device “sanitation” software, such as the free DBAN software must be used to erase the data by completely overwriting the disk.

Eksempler på dokumentation

Procedure for system dokumentation
 Procedure for Identifikation og Klassifikation af Informationsaktiver
 Procedure for Patch- Change- & Configuration Management
 Procedure for backup / sikkerhedskopiering
 Procedure for Informationsudveksling
 Procedure for fejlhåndtering & support
 Procedure for håndtering af følsomme oplysninger
 Procedure for data destruktion / data wipe
 Procedure for logning / kontrolspor
 Procedure for vedligehold og forbedringer
 Procedure for risiko og sårbarhedsanalyser
 Procedure for trussels vurderinger
 Procedure for Change Management / ændringsprojekter
 Procedure for funktionsadskillelse
 Procedure for Håndtering af eksterne Leverandører
 Procedure for Håndtering af eksterne samarbejdspartnere
 Procedure for Netværks- og system sikkerhed
 Procedure for Adgangs- og brugerstyring (IAM)
 Procedure for Sikkerhedshændelser / Incident Management
 Procedure for Fysisk sikkerhed
 Procedure for nød- og beredskabsplaner
 Procedure for Informations- og it-sikkerheds awareness / træning
 Procedure for databærende medier & mobilt udstyr
 Procedure for kryptering
 Procedure for beskyttelse mod vira, malware og ondsindet/uønsket programmel
 Procedure for brug af trådløse netværk
 Procedure for anskaffelse og udvikling samt vedligehold af it-systemer

Formatet på dokumentationen er vigtig

Compliance vs. security

Compliance:

- Is driven by business needs

- Is practiced to satisfy external third party requirements and facilitate business operations

- Is “done” when the third party is satisfied

Security:

- Is driven by the need to protect against constant threats to an organization’s assets

- Is not practiced to satisfy a third party’s needs, but will usually address many 3rd party needs

Sikkerhedsmål - Compliance

Compliance er en baseline

Security Compliance - audit

- Audit process to review security processes
- Goal is to verify compliance with security plan
- Use internal or external personnel
- Usually based on use of checklists which verify:
 - Suitable policies and plans were created
 - Suitable selection of controls were chosen
 - That they are maintained and used correctly
- Often as part of wider general audit

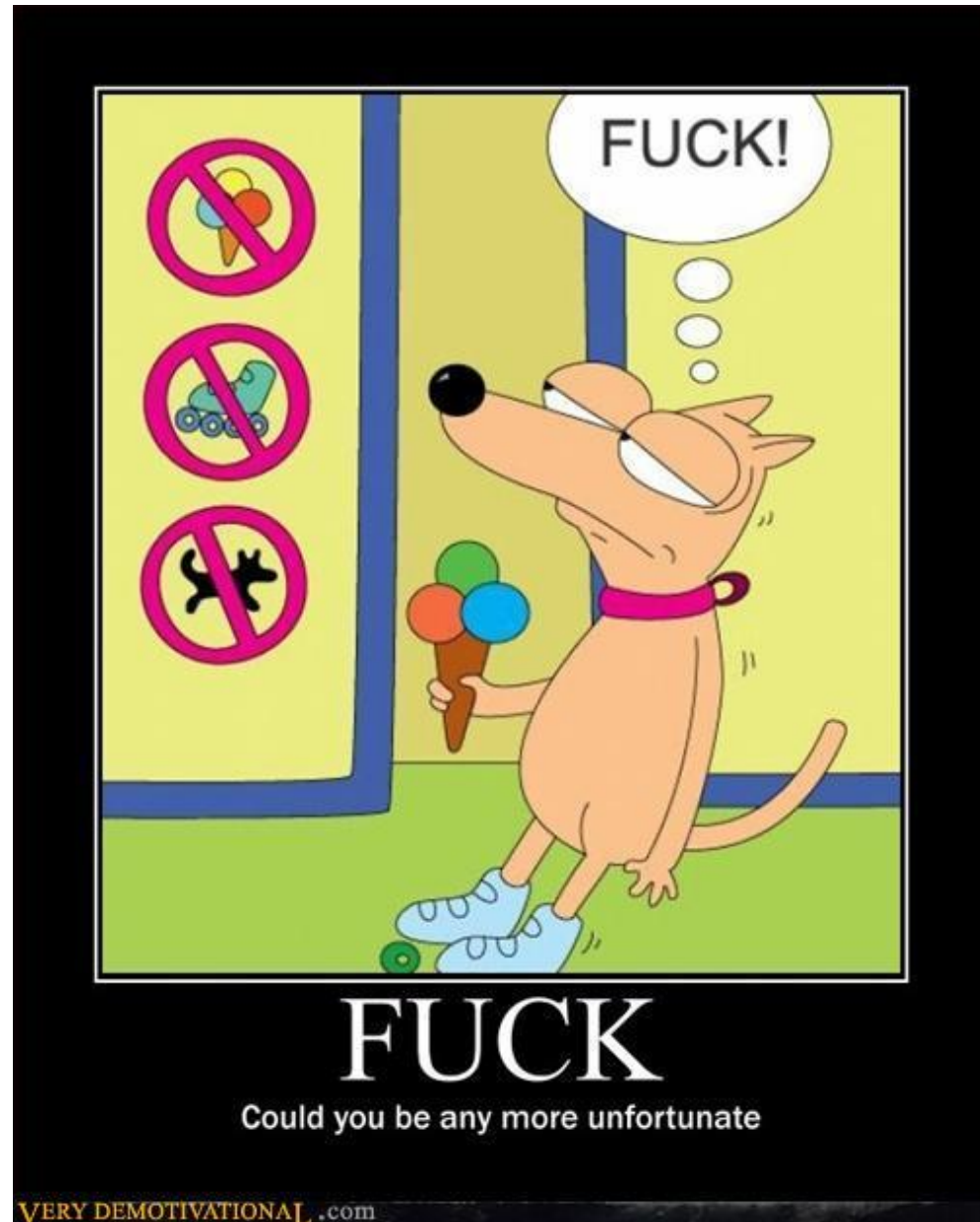

Beredskabsplaner

Business Continuity

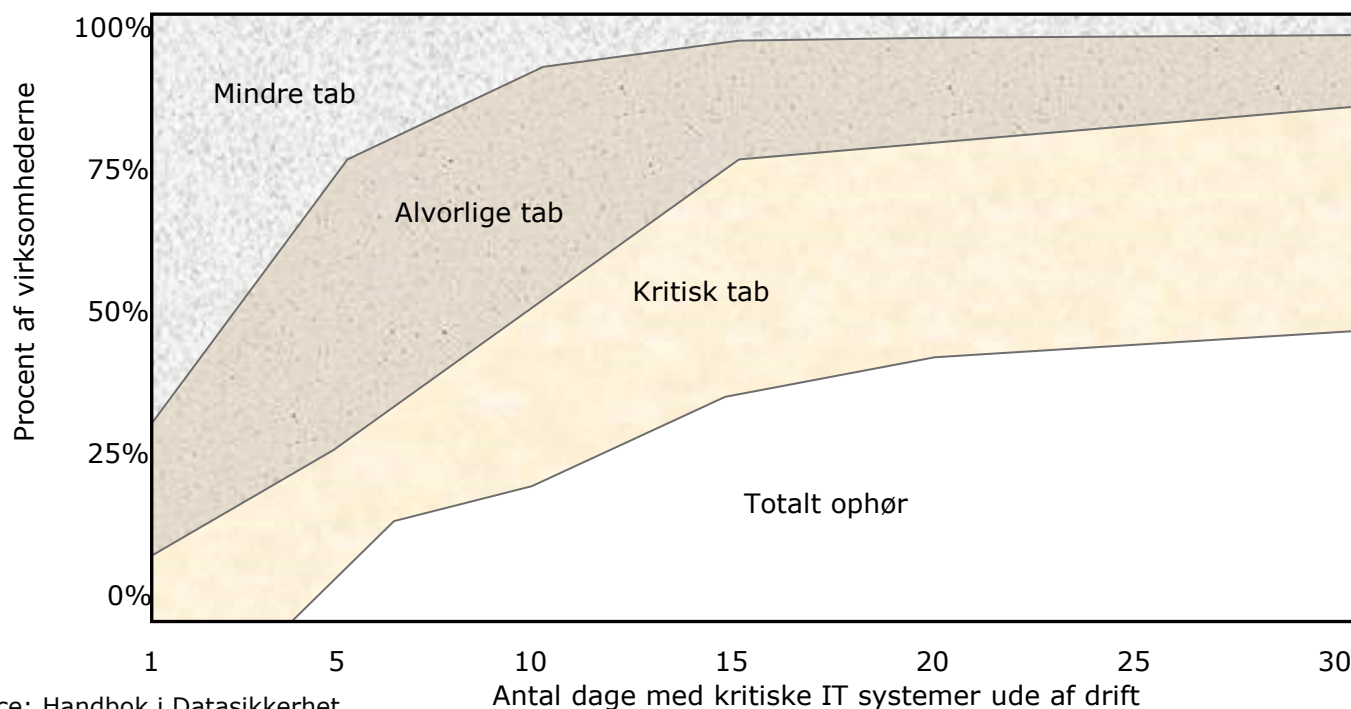
Accidents happens

HVORFOR er beredskab vigtigt?

Nedbrud af IT-services vil have en stor betydning for mange virksomheders overlevelsessevne

Kan i nogen tilfælde true virksomhedens overlevelse

Source: Handbok i Datasikkerhet

Brand i Apotekerforeningen

It-chef efter brand i København: Godt vi fik remote backup

En voldsom ildebrand i Apotekerforeningens bygning har raseret flere etager. Men udover nogle nedbrændte desktop-computere kan it-chefen tage situationen roligt på grund af fuld backup-løsning, fortæller han.

AF JESPER KILDEBOGAARD, TIRSDAG 04. MAJ 2010 KL. 13:16
EMNER: BACKUP DISASTER RECOVERY IT-DRIFT

Ilden har ødelagt alt på de øverste etager i Dehns Palæ i København, hvor Dansk Apotekerforening holder til. Et potentielt mareridt for en it-ansvarlig, men ikke noget voldsomt problem for Niels Braae, Apotekerforeningens it-chef.

»Vi har fuld backup at det hele på en ekstern lokation, så vi mister ikke et eneste vigtigt bogstav. Og serverrummet står ikke i den del af bygningen, der brænder, så der er ikke noget centralt, der er ramt,« fortæller han via mobiltelefon tirsdag middag, mens brandvæsenet stadig kæmper for at få kontrol over ilden.

ISS-ansatte er ved at redde værdier ud af Dansk Apotekerforenings hovedkvarter i Dehns Palæ i Bredgade i København. (Foto: Kenneth Meyer)

Når kunderne ikke kan betjenes som de plejer

- Hvor længe kan et helt eller delvis udfald af IT i forretningen accepteres?
- Hvordan og hvilke forretningsprocesser skal kunne afvikles ved en beredskabssituation?
- Er det overhovedet muligt at klare opgaverne uden IT?
- Hvor omfattende en situation skal beredskabet indrettes efter?
- Hvilke forebyggende foranstaltninger bør igangsættes for lettere at kunne håndtere en beredskabssituation?

Case

På forhånd

Afbrydelser

Eskalering

Budgetter og regler for godkendelse

Information internt

Kontaktlister (internt og eksternt)

Pressekontakt

Adgang til dokumentation i krisesituation

Oversigt over hardware, incl telefoner

Procedurer for genetablering, incl. tidsestimater

FAIL

EVACUATION PLAN

Run and run
as fast as you
can

Beredskab

Adobe Reader

62 / 76 177% Tools Sign Comment

12 Business IT Service Continuity and Major Incident/Disaster Recovery

12.1 Falck Group IT Service Continuity and Recovery

Ad hoc teams as well as recovery plans and procedures must be established to minimize the effects of major incidents and disasters associated with IT services in Falck Group, such as loss of service or equipment, virus infections, attacks originating on the internet, fire, fire in neighboring property or natural disasters.

Falck Group Entities must create IT Continuity and Major Incident/Disaster Recovery Plans and Procedures for all IT services classified as Business Critical or Critical to ensure the continued operation of the company following a major incident/disaster.

The procedures should ensure that:

- Effects of the event are contained
- The damage to the IT-services is minimized
- Normal operation can be restored as quickly as possible
- Temporary alternate operations and the return to normal operation take place

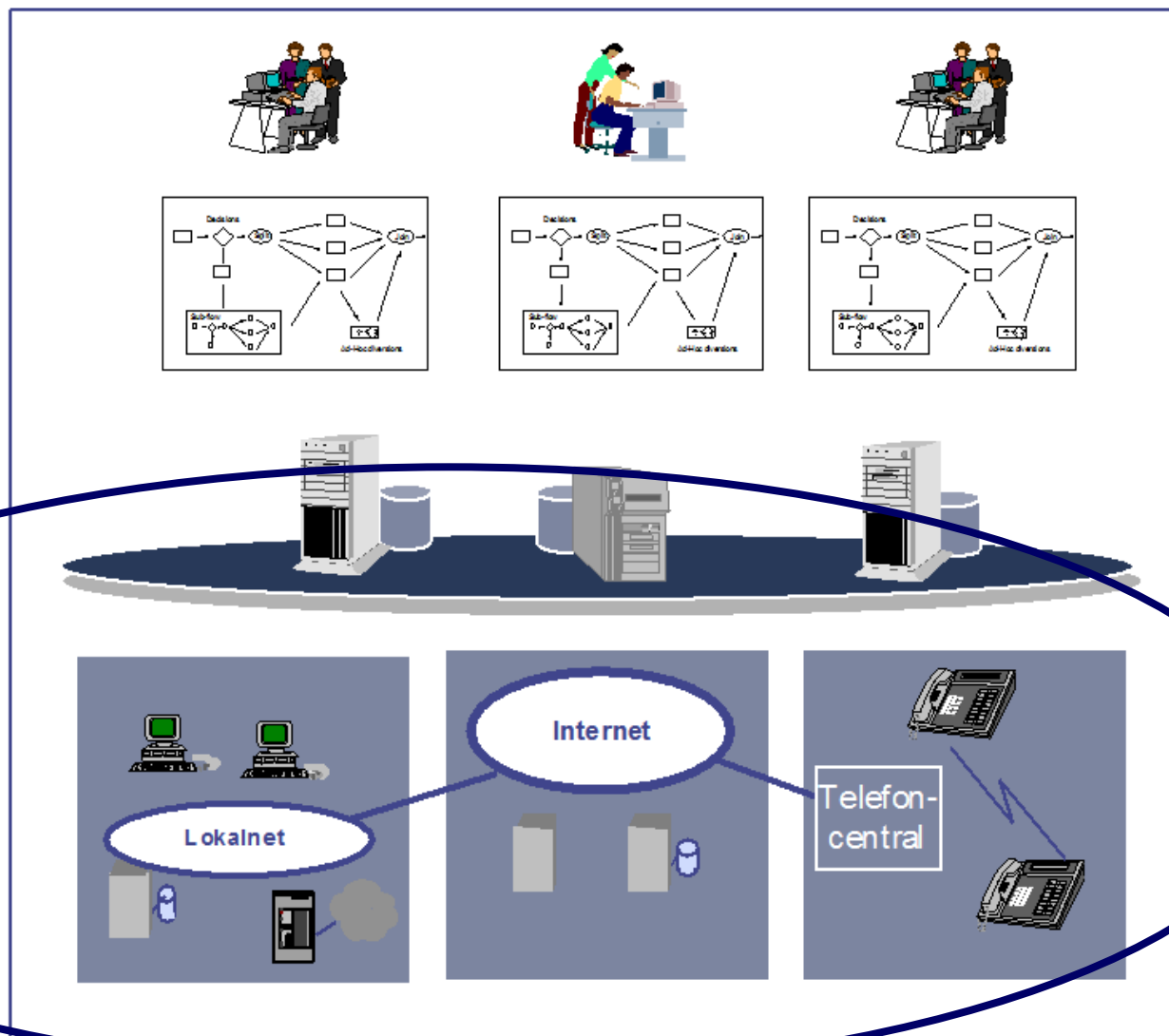
Forretningsprocesser og beredskab

Personer

Forretnings-
processer

IT Systemer
&
Data

IT Infrastruktur

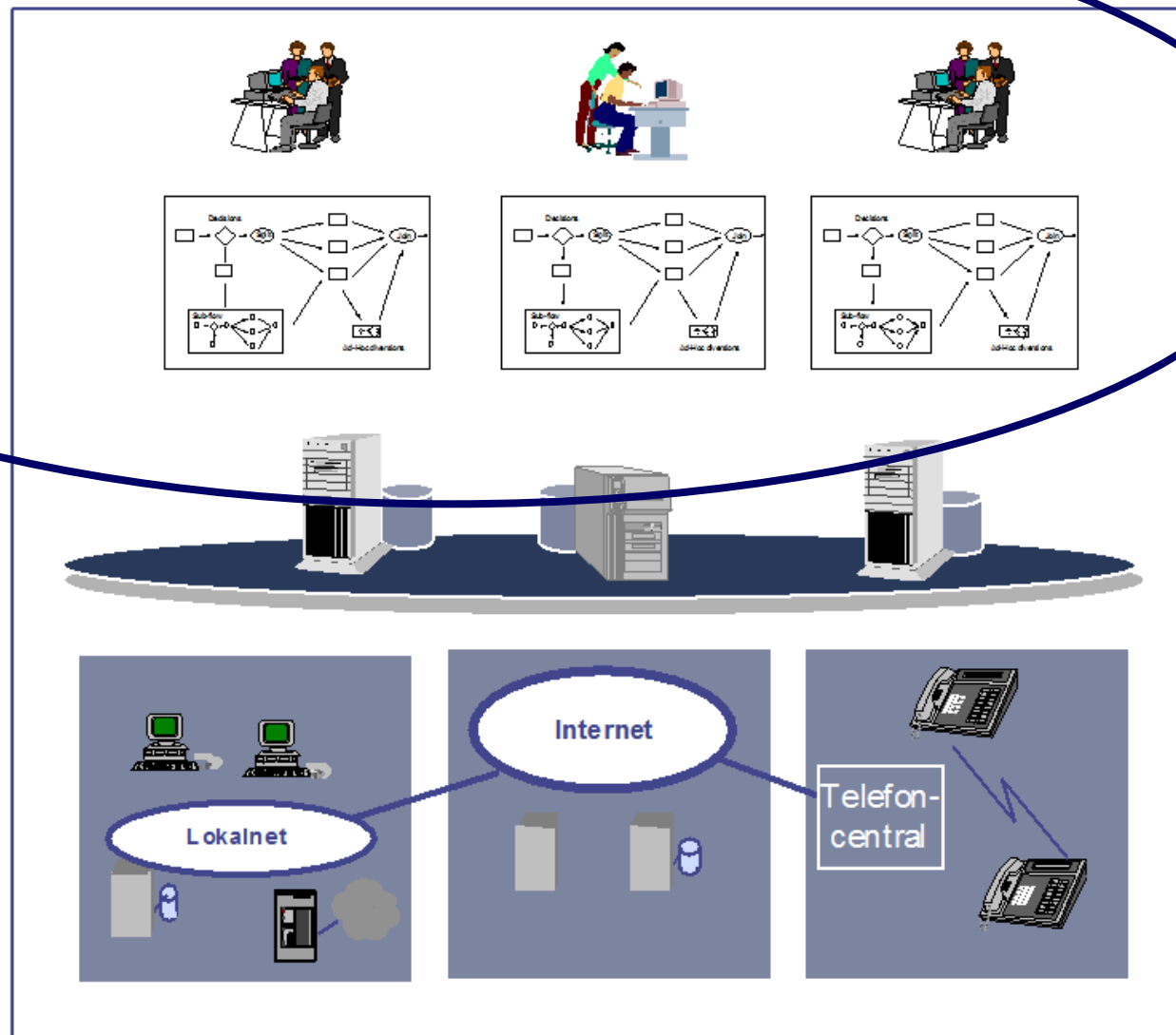
Disaster recovery

Forretningsprocesser og beredskab

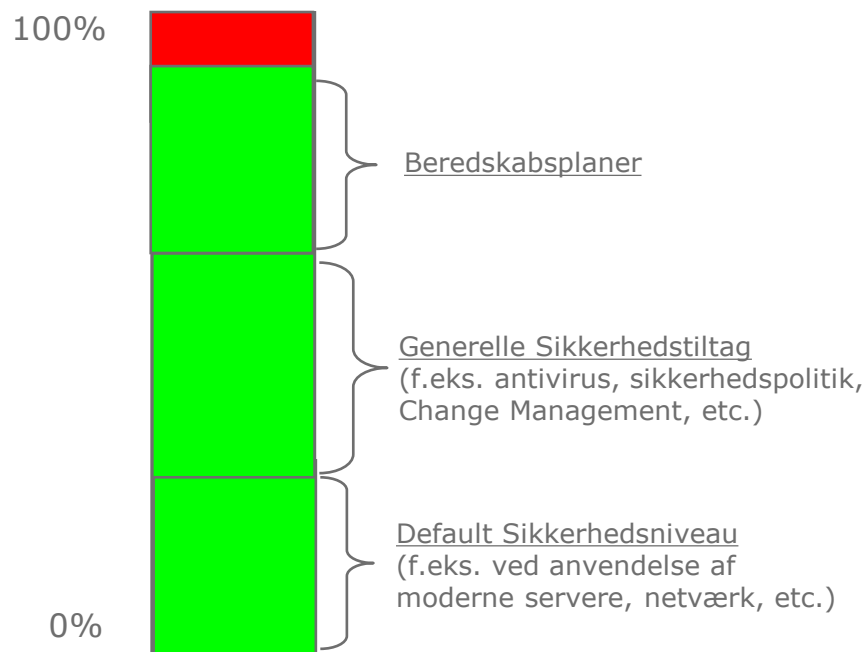
Personer

Forretnings-
processerIT Systemer
&
Data

IT Infrastruktur

HVORFOR er beredskab vigtigt?

Man kan aldrig sikre sig 100% mod nedbrud af længere varighed, men et beredskab vil øge paratheden til at håndtere situationer, som falder udenfor de almindelige driftsprocedurer.

Pause

FIND AND DATE PEOPLE WHO HAVE THE SAME PASSWORD

We believe that something as intimate as your password best describes your inner self.

LOGIN

REGISTER

contact: contact@wordsofheart.com

Words of Heart: Dating app matching people through their passwords

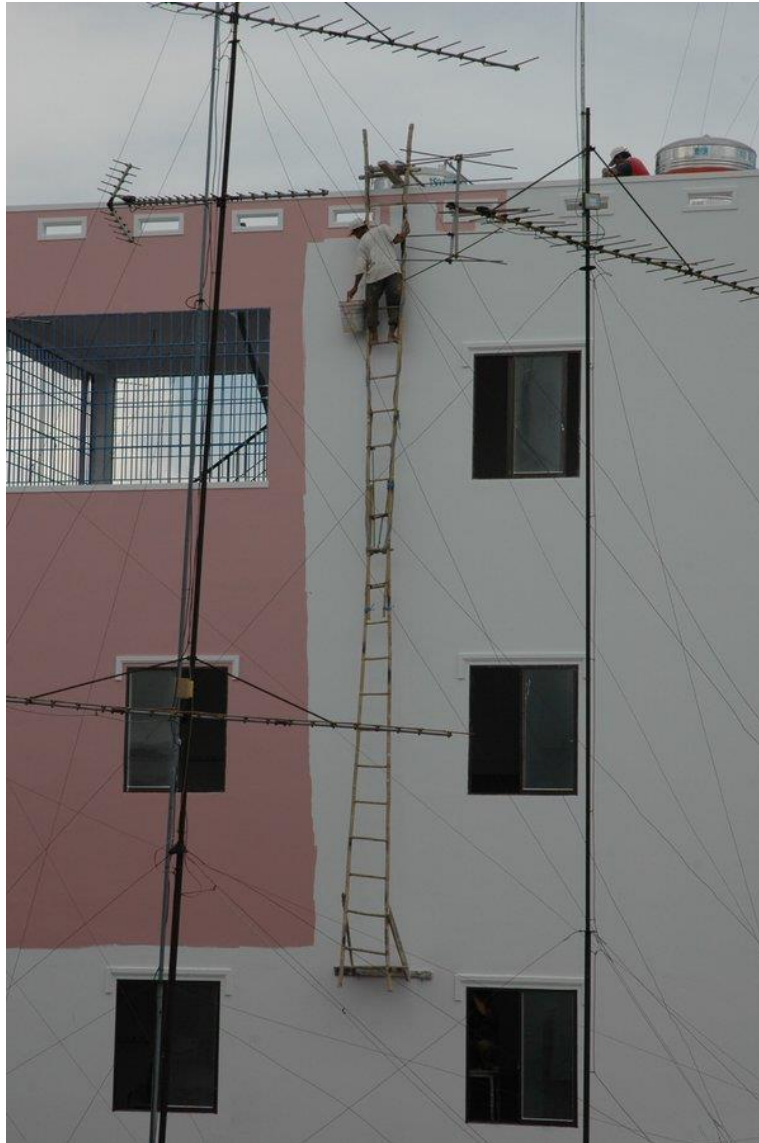

Faculty of Science

Risikovurdering

Risikovurderingen

Sikkerhedsmål

Hvordan vurderer man hvad der skal beskyttes,
hvordan det skal beskyttes –
og hvor mange ressourcer skal indsættes ?

Det er svært for ledelsen at svare på:

”Hvad er den faktiske risiko, og hvad er de faktiske omkostninger eller andre konsekvenser ved et sikkerhedsbrud i min virksomhed?”

Risikovurdering

- Risikovurdering er en proces der **identificere de risici** som kan påvirke IT ressourcerne eller organisationen som helhed.
- Risikovurderingen danner grundlaget for at kunne **prioritere** sikkerhedsindsatsen og besvarer spørgsmålene:
 - Bruger vi for få eller for mange ressourcer på sikkerhed?
 - Bruger vi de tilgængelige ressourcer bedst muligt?
- Risikovurderinger gennemføres **periodisk** (typisk årligt) samt ved **anskaffelse** af nye it-systemer eller større **ændringer** i organisationen, it-miljøet eller trusselsbilledet.

Undgår ting som "Er internettet sikkert?"

Risikovurdering – aldrig 100% sikkerhed

“The only system which is truly secure is one which is switched off and unplugged, locked in a titanium lined safe, buried in a concrete bunker, and is surrounded by nerve gas and very highly paid armed guards. Even then, I wouldn't stake my life on it.”

Gene Spafford

Ønskede sikkerhedsniveau ?

Different approaches to risk assessment

How do you identify relevant risks and threats?

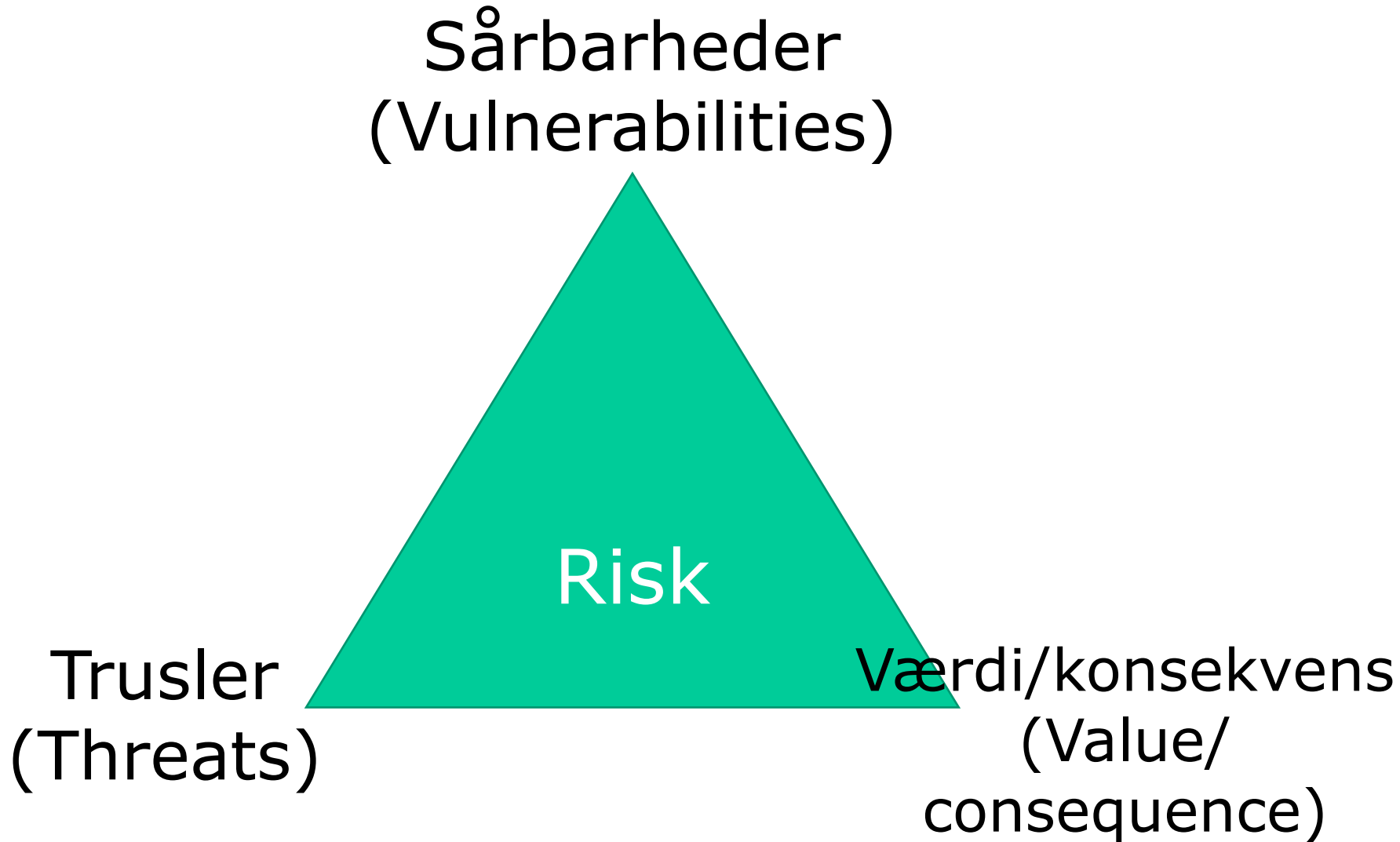
Threat assessment
Risk modeling

> <

Risk assessment

Risk assessment

Risikovurdering – oversvømmelse af serverrum

Trussel: Oversvømmelse

Sårbarhed: Serverrummet er i kælderen

Sandsynlighed: Erfaringen er, at vi får en oversvømmelse hver 20. år. Med de nuværende klimaforandringer forventer vi, at der vil komme oversvømmelser fra havnen hver 5. år

Konsekvens: Kælder oversvømmes og vand ødelægger derved servere

Sikkerhedstiltag: Flytning af serverrum til 3.sal kan fjerne sårbarhed. Alternativt outsource/cloudsource

Risikovurdering – hvordan kommer relevante med?

Find relevante trusler, inspiration

Angreb

- Cyber Crime
- Tyveri af udstyr
- Industrispionage
- Sabotage
- Hacking
- Virus og orme
- Denial of Service Attacks
- Social Engineering
- Bedrageri

Uheld

- Brand
- Oversvømmelse
- Lynnedslag
- Strømafbrydelse
- Fejl på hardware
- Fejl i software
- Menneskelige fejl
- Tab af nøglepersoner
- Tab af netværksforbindelse

CIA

(Confidentiality, Integrity, Availability)

Externe

...	...
...	...
...	...

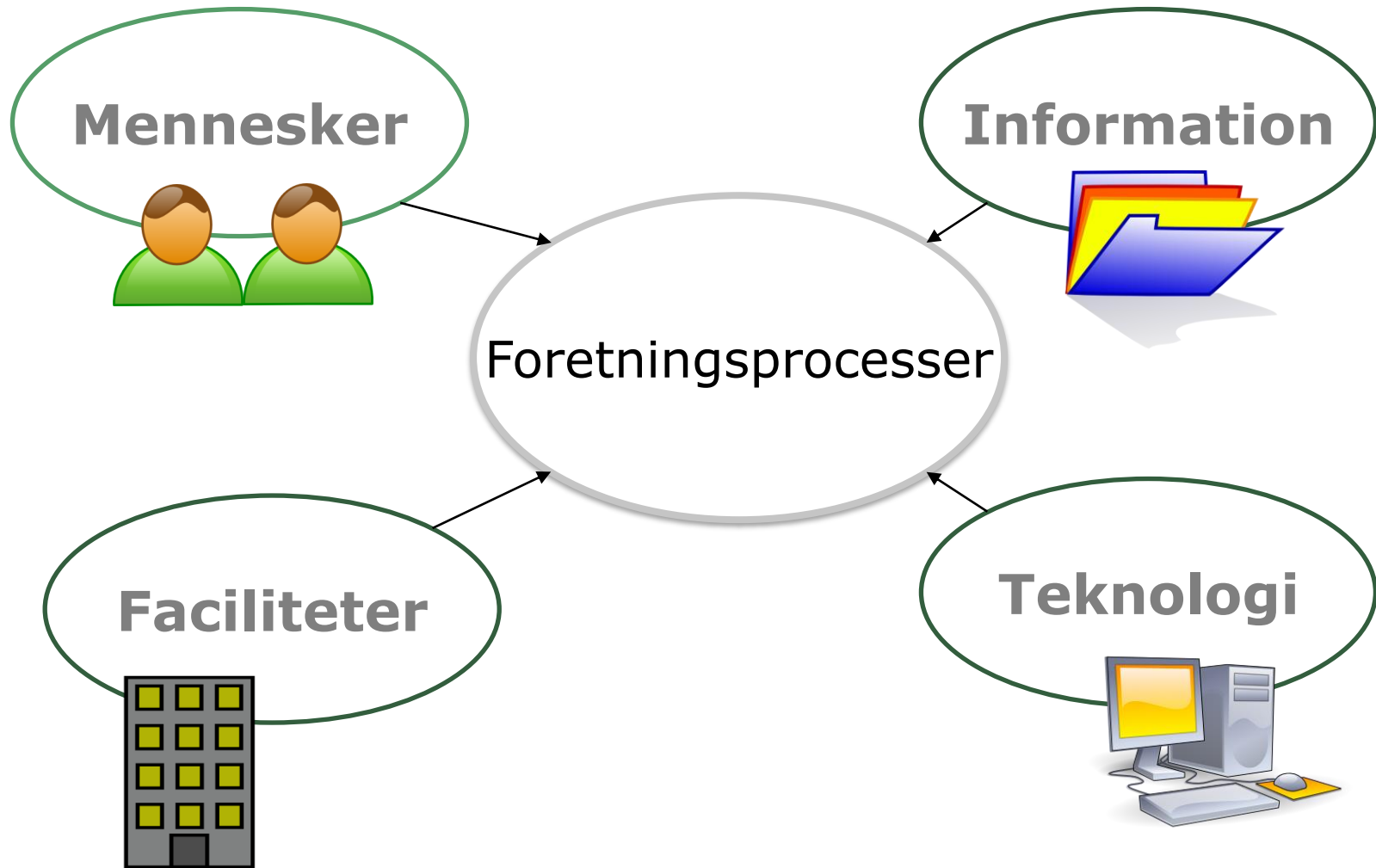
Interne

...	...
...	...
...	...

Mennesker

Teknologi

Typer af aktiver

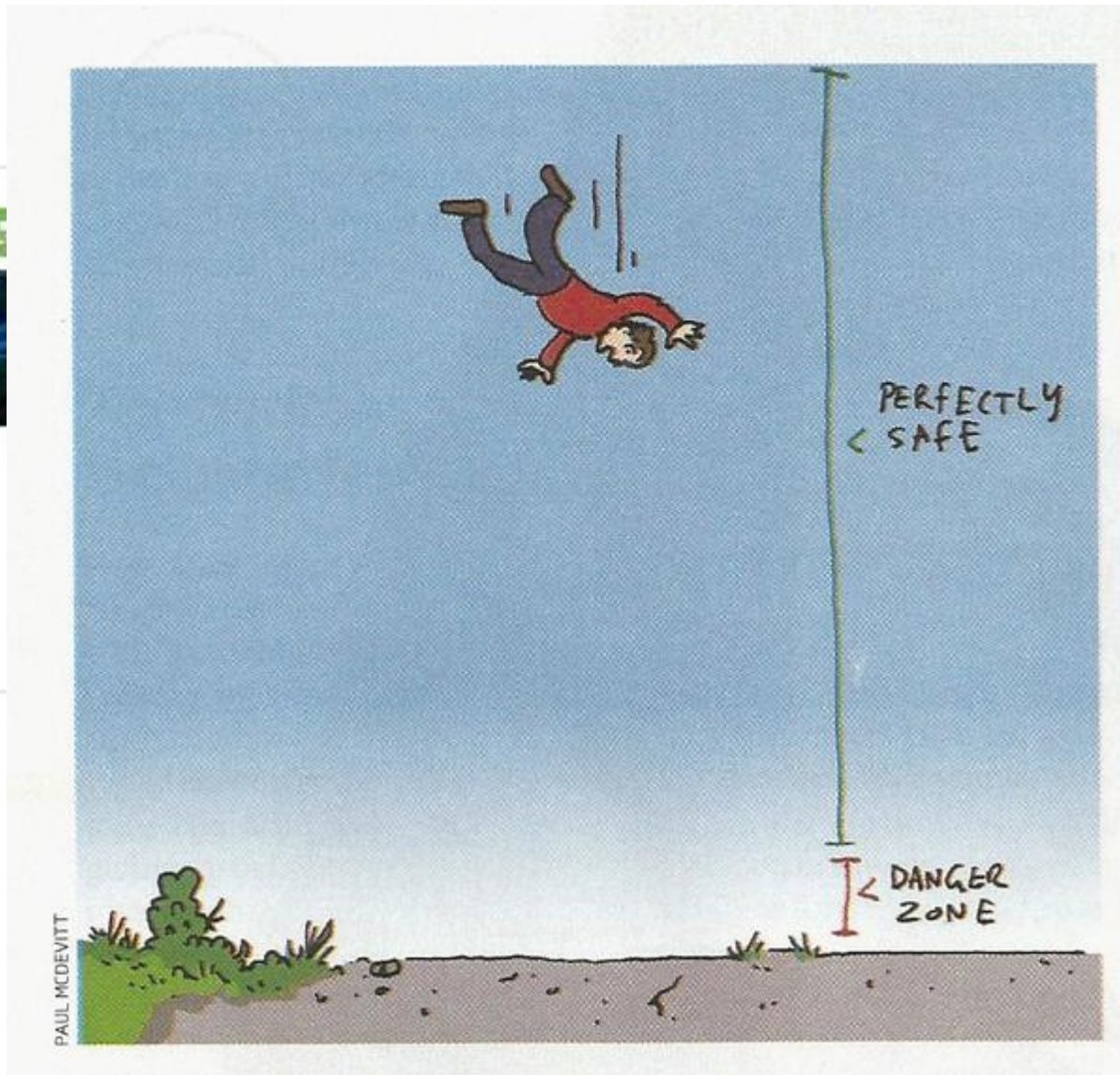
STRIDE

The STRIDE threat model helps to answer, "what can go wrong in this system we're working on?"

Threat	Desired property
Spoofing	Authenticity
Tampering	Integrity
Repudiation	Non-repudiability
Information disclosure	Confidentiality
Denial of Service	Availability
Elevation of Privilege	Authorization

Det er svært at vurdere risikoen

ough

Hvad skal risikovurderingen bruges til!

Vær klar på **hvorfor** du laver risikovurderingen !
(er det at finde sårbarheder, et ledelsesværktøj, sikre ressourcer...)

Risikovurderinger skal være et værktøj - de skal kunne bruges aktivt

Skal være klart og tydeligt visuelt:

- Kommunikerer risikobilledet
- Prioriterer aktiviteter

Ledelsesopmærksomhed og synlighed

Hvordan sikre man, at der bliver afsat ressourcer til sikkerhed?

Hvorfor skal "Projekt B" bruge 10% af budgettet på it-sikkerhed?

Risikovurdering – en definition

Risiko : *sandsynligheden* for, at en trussel vil blive udnyttet til et gennemført angreb, og *konsekvensen*, hvis angrebet finder sted

Risiko = "Trussel x Sårbarhed x Værdi af Aktiv"

Sikkerhedstiltag kan enten nedbringe sandsynligheden, konsekvensen eller begge

Hvad skal risikovurderingen bruges til!

Trusselsvurderingen finder trusler

– samles i et risiko register

Nr.	Beskrivelse
1	Persondata i Dropbox
2	Server sårbarhed
3	Malware fører til datatab

Hvad skal risikovurderingen bruges til!

Trusselsvurderingen finder trusler

– samles i et risiko register

Nr.	Beskrivelse	Sandsynlighed	Konsekvens
1	Persondata i Dropbox	Høj	Høj
2	Server sårbarhed	Mellem	Lav
3	Malware fører til datatab	Mellem	Mellem

Risikovurdering

Trusler skal vurderes efter identifikation

- Teknisk risikovurdering
- Forretningsmæssig risikovurdering

Forretningsmæssig risikoanalyse

Interview med ledere og
forretningsansvarlige

Afdækning af konsekvenser:

Tab af indtægt, image tab, negativ omtale
i pressen, mister mulighed for at opfylde
kontrakter osv.

Accepterer risiko

- En risiko kan accepteres, hvis det vurderes, at risikoen er lav, eller at udgifterne til at implementere sikringsforanstaltninger ikke står mål med truslen.
- Man skal ikke bruge flere penge på beskyttelse end værdien af de aktiver man skal beskytte.
- Eksempel
 - Meteornedslag er katastrofale men sjældne
 - Giver det mening at installere et meteorskjold?

Risikovurdering - simpel

No.	Threat	Risk
1.	Unencrypted data is stored on device. If device is stolen or otherwise lost data is readable and usable.	Low
	<i>Comments:</i> Encryption should be enabled by default on the devices. Confidential data is not stored on the device and cannot be accessed from the device.	
2.	Users will choose not to use access PINs or use weak PINs ("1234"). If device is lost or stolen, the device, apps and all data can be accessed.	Medium
	<i>Comments:</i> Authentication requirements should be applied through policies and device management solutions, or through user awareness (less effective). However the data that can be accessed on the device is not Confidential.	

Farver bruges til at gøre potentiel risiko tydelig

Indhold af del-analyser

System og data klassifikation

F.eks. Kritisk
 Mindre kritisk
 Ikke kritisk
 Ikke relevant

Simpel risikoanalyse

$$\text{Risiko} = \text{Sandsynlighed} \times \text{Konsekvens}$$

Sandsynlighed kan kategoriseres som:

Meget Sandsynlig	(4)
Sandsynlig	(3)
Mindre Sandsynlig	(2)
Ikke sandsynlig	(1)

Konsekvens kan kategoriseres som:

Katastrofal	(4)
Kritisk	(3)
Skadelig	(2)
Uskadelig	(1)

Risiko Matrix

Meget sandsynlig	4	8	12	16
Sandsynlig	3	6	9	12
Mindre sandsynlig	2	4	6	8
Ikke sandsynlig	1	2	3	4

	No/low consequence	Medium consequence	High consequence
No/low probability	$1 \times 1 = 1$	$1 \times 2 = 2$	$1 \times 3 = 3$
Medium Probability	$2 \times 1 = 2$	$2 \times 2 = 4$	$2 \times 3 = 6$
High probability	$3 \times 1 = 3$	$3 \times 2 = 6$	$3 \times 3 = 9$

Low/no risk	
Medium risk	
High risk	

Risikovurdering - applikation

No.	Threat	Likelihood	Consequence	Risk
1.	Unencrypted data is stored on device. If device is stolen or otherwise lost data is readable and usable.	No	High	Low
	<i>Comments:</i>	Encryption should be enabled by default on the devices. Confidential data is not stored on the device and cannot be accessed from the device.		
2.	Users will choose not to use access PINs or use weak PINs ("1234"). If device is lost or stolen, the device, apps and all data can be accessed.	High	Low	Medium
	<i>Comments:</i>	Authentication requirements should be applied through policies and device management solutions, or through user awareness (less effective). However the data that can be		

Risikovurdering – eksempel

Microsoft Excel - F-Dept.xls

File Edit View Insert Format Tools Data Window Help

Type a question for help

85%

A1

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33

1. Forretningsmæssig risikovurdering for telefoni og omstilling [\[retur til oversigt\]](#)

Fortrolighed

I hvilken grad medfører manglende fortrolighed	Vurdering	Kommentarer
a. Tab af konkurrence mæssige fordele ?	Uskadelig	ej aktuelt
b. Risiko for økonomiske tab ?	Kritisk	Store afledte omkostninger til spinhåndtering
c. At det offentlige omdømme påvirkes ?	Skadelig	Medarbejdere forventer at kunne drøfte interne og fortrolige anliggender telefonisk uden risiko for fortrolighedsbrud
d. Yderligere omkostninger ?	Uskadelig	
e. At lovmæssige krav ikke kan opfyldes ?	Uskadelig	

Integritet

I hvilken grad medfører manglende integritet (pålidelighed af data):	Vurdering:	Kommentarer
a. At beslutninger ikke kan træffes tilfredsstillende ?	Skadelig	Informationsindhentning og koordination kan blive vanskeliggjort
b. Risiko for svig ?	Uskadelig	Næppe
c. At de daglige opgaver ikke kan gennemføres ?	Kritisk	E.g. hvis nummer-databasen korrumpes vil man ikke kunne ringe og videregittere korrekt internt
d. At det offentlige omdømme påvirkes ?	Skadelig	Negativ medieomtale mv.
e. Medføre yderligere omkostninger ?	Skadelig	Oprydning og omkonfigurering, samt evt. problemer ifht. håndtering af frister
f. At lovmæssige krav ikke kan opfyldes ?	Skadelig	Igangværende opgaver kan påvirkes

Tilgængelighed

Efter hvor lang tid medfører manglende tilgængelighed:	Ved nedbrud under 1 time	Ved nedbrud mellem 1 time og 8 timer	Ved nedbrud mellem 8 timer og 1 døgn	Ved nedbrud mellem 1 døgn og 2 døgn	Ved nedbrud over 2 døgn	Er der tidspunkter hvor nedbrud er særligt kritisk ?
a. At nødvendige beslutninger ikke kan træffes tilfredsstillende?	Skadelig	Kritisk	Kritisk	Katastrofalt	Katastrofalt	
b. Øgede omkostninger?	Uskadelig	Skadelig	Skadelig	Kritisk	Katastrofalt	
c. Mistet indtægt ?	Uskadelig	Uskadelig	Uskadelig	Uskadelig	Uskadelig	
d. At forpligtigelser ikke kan opfyldes?	Skadelig	Kritisk	Kritisk	Katastrofalt	Katastrofalt	
e. At det offentlige omdømme påvirkes?	Skadelig	Kritisk	Kritisk	Kritisk	Katastrofalt	
f. At lovmæssige krav ikke kan opfyldes?	Skadelig	Kritisk	Kritisk	Katastrofalt	Katastrofalt	

Vejledning til overordnet risikovurdering:

I vurderingsfeltet angives et niveau:

1 - Katastrofalt
2 - Kritisk
3 - Skadelig
4 - Uskadelig

Hvis vurderingen udfyldes elektronisk er der "pull-down" kasser til dette formål i vurderingscellerne.

Når man udfylder tilgængelighedsværdierne foregår dette på samme måde.

Katastrofalt
Kritisk
Skadelig
Uskadelig

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

Ready NUM

Teknisk risikovurdering – eksempel

Microsoft Excel - T-Serverdrift-risikovurdering.XLS

File Edit View Insert Format Tools Data Window Help

Type a question for help

E3

Skema til it-risikovurdering, Serverdrift & klientmiljø

Indsættelse for det markerede

Se titel

		Trussel Vil den nye anvendelsesimplementering eller ændring kunne medføre	Sandsynlighed (S) for at truslen indtræffer	Konsekvenser	Konsekvens (T)	Kalkuleret vægtes risiko	Kan vi acceptere nuværende situation	Noter	Forslag til tekniske eller administrative tiltag til at mindske risikoen
	Brugere	At der sker misbrug af anden brugers systemadgang, f.eks. ved gæst af kodeord, misbrug af udstyr der er logger på.	Sandsynlig	Fortrolighed, tilgængelighed og pålidelighed af data kompromitteres	Skadelig	Middel	Nej	Slæseri med password og gule sedler. Skærmlås.	Der bør være skærmlås med 10-15 min. låsetid - særligt på it-personale der har administrative adgange fra desktop og remote-stationer. Indskærp forhold ifht. brug af password på gule sedler.
		At en ansat laver uautoriserede ændringer af data	Mindre sandsynlig	Tilgængelighed og pålidelighed kompromitteres	Skadelig	Lav	Ja		
		At en ansat klassificerer data forkert	Meget sandsynlig	At data ikke behandles i overensstemmelse med deres væsentlighed - brud på fortrolighed, tilgængelighed og pålidelighed.	Skadelig	Middel	Ja		
		En ansat udfører sabotage, f.eks. sletter vitale data	Mindre sandsynlig	Brud på fortrolighed, tilgængelighed og pålidelighed.	Kritisk	Middel	Ja	Navision superbrugere kan slette.	I) Etabler sikkerhedsmæssig checkliste for ansættelser der indebærer admin-privilegier. II) Etabler checkliste og risikovurderingsskabelon for fratrædelse af nøglemedarbejdere.
		At en ansat får uretmæssig adgang til data	Sandsynlig	Brud på fortrolighed, tilgængelighed og pålidelighed.	Skadelig	Middel	Ja	Der kan være eksterne kontakter i en distributionsliste på mailsystemet som man tror er intern.	
		At en ansat omgår sikkerheden	Meget sandsynlig	Brud på fortrolighed, tilgængelighed og pålidelighed.	Skadelig	Middel	Nej	I relation til brug af andres password til f.eks. Navision ved f.eks. fravær	Opret yderligere brugeradgange hvis behovet er til stede. Sporbarheden skal være på plads og alternativt må opgaven vente på at nøglepersonen er tilgængelig.
		At der sker tyveri af interne data / software	Mindre sandsynlig	Brud på fortrolighed, tilgængelighed og pålidelighed.	Skadelig	Lav	Ja		
		At der ikke er den nødvendige funktionsadskillelse til at imødegå svig og misbrug	Sandsynlig	Brud på pålidelighed.	Skadelig	Middel	Ja	Formalia er på plads, men implementering ifht. JyskeBank halter. Derudover har flere adgang til andres navision password jvf. gule sedler.	
		At tredjeparts personale (samarbejdspartner, konsulent, leverandør) misbruger systemer eller data	Sandsynlig	Brud på fortrolighed, tilgængelighed og pålidelighed.	Skadelig	Middel	Nej	Eksterne er i visse tilfælde oprettet i miljøet og på distributionslister i	Underskrift og tiltrædelse af it-sikkerhedspolitik inden adgange tildeles!

Vejledning til it-risik

NB: Gå til fanen "Vejledn procedure/vejledning.

I) Bekræft at releva yderligere trusler or

II) Vurder sandsynlig indtræffer

III) Beskriv konsek

IV) Vurder konsek

V) Skitser evt. i not eksisterer i organis lave linieskift inden

Vejledning Risikovurdering

Ready

NUM

Vurdering og prioritering

- Anbefal handlinger (f.eks. mitigation/compensation)
- Vurder hvordan det hjælper, giver det værdi, hvordan hjælper anbefalingen egentlig
- Hvis handling ikke hjælper – find noget andet der gør

Risk Mitigation Action Plan for [INSERT NAME OF APPLICATION]							
Issue number and Risk description	Mitigating Action	Priority	Raised (date)	Approved by SO (Date)	Expected go live date	Responsible	Next step and comments

Case – ledelses rapportering

DIKUcorp er en medievirksomhed med en årlig omsætning på 100 mio DKR. Virksomhedens webserver har en kendt RCE (Remote Code Execution) sårbarhed i virksomhedens CMS, der vil kunne udnyttes til at tage fuld control over serveren.

En opdatering har været tilgængelig i 18 måneder men er endnu ikke rullet ud fordi virksomheden normalt venter til leverandøren har en samlet sevicepack opdatering klar.

Virksomhedens webshop, der står for omkring 80% af virksomhedens omsætning, ligger på serveren. Der ligger en række databaser på serveren, flere indeholder persondata om virksomhedens 800.000 kunder.

Risikovurdering:

Case

DIKUcorp er en medievirksomhed med en årlig omsætning på 100 mio DKR. Virksomhedens webserver har **en kendt** RCE (Remote Code Execution) sårbarhed i virksomhedens CMS, der vil kunne udnyttes til at **tage fuld control** over serveren. En opdatering har været tilgængelig i 18 måneder men er endnu ikke rullet ud fordi virksomheden venter til leverandøren har en samlet sevicepack opdatering klar.

Virksomhedens webshop, der står for omkring 80% af virksomhedens omsætning, ligger på serveren. Der ligger en række databaser på serveren, flere indeholder persondata om virksomhedens 800.000 kunder.

Risikovurdering:

Description	Likelihood	Consequence	Risk	Notes
RCE i CMS	High	High	High	Sikkerhedspatch 2018-A6763G bør installeres

Ledelseskommunikation

DIKUcorp er en medievirksomhed med en årlig omsætning på 100 mio DKR. Virksomhedens webserver har en kendt RCE (Remote Code Execution) sårbarhed i virksomhedens CMS, der vil kunne udnyttes til at tage fuld control over serveren. En opdatering har været tilgængelig i 18 måneder men er endnu ikke rullet ud fordi virksomheden venter til leverandøren har en samlet sevicepack opdatering klar.

Virksomhedens webshop, der står for omkring 80% af virksomhedens omsætning, ligger på serveren. Der ligger en række databaser på serveren, flere indeholder persondata om virksomhedens 800.000 kunder.

Ledelseskommunikation: Hvad siger du?

“Vi har en RCE i CMS, jeg skal bruge 1 mio til at teste og installere et sikkerhedspatch og forbedre sikkerheden generelt”

Description	Likelihood	Consequence	Risk	Notes
RCE i CMS	High	High	High	Sikkerhedspatch 2018-A6763G bør installeres

Ledelseskommunikation

Hvad tænker lederen?

Jeg har 1 mio i budgettet, skal jeg bruge den på

- a) Forretningsudvikling - businesscase forventer 3% øget salg
- b) Energibesparelser, nedbrug strømforbrug, forventet besparelse ~~0,1%~~ 0,6%
- c) "Sikkerhedspatch til RCE i CMS" - et eller andet med hjemmesiden

Ledelseskommunikation

DIKUcorp er en medievirksomhed med en årlig omsætning på 100 mio DKR. Virksomhedens webserver har en kendt RCE (Remote Code Execution) sårbarhed i virksomhedens CMS, der vil kunne udnyttes til at tage fuld control over serveren. En opdatering har været tilgængelig i 18 måneder men er endnu ikke rullet ud fordi virksomheden venter til leverandøren har en samlet sevicepack opdatering klar.

Virksomhedens webshop, der står for omkring **80% af virksomhedens omsætning**, ligger på serveren. Der ligger en række databaser på serveren, flere indeholder **persondata om virksomhedens 800.000 kunder**.

Description	Likelihood	Consequence	Risk	Notes
RCE i CMS	High	High	High	Sikkerhedspatch 2018-A6763G bør installeres

Eksempel på konsekvensoversigt

Konsekvens	Kunder	Image	Aktiekurs ¹	Personale Ressource-belastning	Personale Tiltrække nye medarbejdere	Interessenter Offentlige og kontrollerende	Interessenter Samarbejds-partnere	Økonomisk
Uskadelig	Mister under 10 privatkunder	Ingen offentlig omtale	Aktiekursen falder ikke	Under en uges ekstraarbejde	Ingen påvirkning	Ingen påvirkning	Ingen påvirkning	Direkte økonomisk tab under 100 t. kr.
Skadelig	Mister under 500 privatkunder / 5 store virksomheder	Historie i dagblad eller i TV nyheder. Forsiden Børsen	Aktiekursen falder 0-2 %	Under 2 mandeår i ekstra arbejde	Ingen væsentlig påvirkning	Væsentlig påtale eller advarsel fra myndigheder	Samarbejdspartnere ønsker sikkerhed for fortsatte leverancer.	Tab mellem 100 tkr og 10 mio. kr. , svarer til forøgelse af udgifter på under 1%
Kritisk	Mister under 1.000 privatkunder eller 10 store virksomheder	Forsiden af dagblade og hovedhistorie i TV	Aktiekursen falder 2-10 %	Under 10 mandeår i ekstraarbejde	Medarbejdere søger væk / Der modtages færre ansøgere til	Sat under administration af myndigheder	Partnere fornyer ikke samarbejdsaftaler. Ikke muligt at	Tab mellem 10 og 50 mio. kr. , svarer til forøgelse af udgifter på
Katastrofalt	Mister mere end 1.000 privatkunder eller mere end 10 store virksomheder	Forsiden af landsdækkende avis eller hovedhistorie i landsdækkende TV i en længere periode	Aktiekursen falder med 10+ point	Me ma eks				

rigtige niveau ??

"Høj" sikke
 "Lav" sikke
 "Best pract

Det er
 forretningen og
 lovgivningen der
 stiller krav til
 sikkerhedsniveau

Risikovurdering – oversvømmelse af serverrum

Trussel: Oversvømmelse

Sårbarhed: Serverrummet er i kælderen

Sandsynlighed: Erfaringen er, at vi får en oversvømmelse hver 20. år. Med de nuværende klimaforandringer forventer vi, at der vil komme oversvømmelser fra havnen hver 5. år

Konsekvens: Kælder oversvømmes og vand ødelægger derved servere

Sikkerhedstiltag: Flytning af serverrum til 3.sal kan fjerne sårbarhed. Alternativt outsource/cloudsource

Opsummering

IT-sikkerhedsledelse, incl. risikovurderinger, er en kritisk del af it-sikkerheden – og **et stærkt redskab**

Awareness – sikkerhedskultur og adfærdsdesign

Adfærdsdesign i awareness-arbejdet

Den enkelte medarbejders adfærd er afgørende for hele organisationens informationssikkerhed

Derfor er det vigtigt at styrke medarbejdernes forståelse af deres ansvar i organisationens informationssikkerhed

“Den menneskelige firewall”

Men viden er ikke nok.

Der skal adfærdsforandring til, før der kan opstå en stærk sikkerhedskultur.

Grundlaget er viden om sikkerhed

Awareness-arbejdet starter med, at **budskaber og målgrupper defineres**.
Man kan ikke forvente sikkerhed uden at have informeret medarbejderne

Håndtering af attachments

USB-nøgler

Stærke kodeord

Udviklingsafdelingen

HR-medarbejdere og jurister

Forarbejdet skal baseres på viden om, hvordan medarbejderne arbejder i dag:
Brug risikovurderinger, globale trusler som ransomware eller phishing, triggers i dagligdagen
(i hvilke situationer kan der opstå brud på sikkerheden) osv.

Materialet skal være **relevant for modtageren**. Hvis det er for generisk eller irrelevant for medarbejderne, mister man deres opmærksomhed.

Sikkerhedspakken – der er mange forskellige metoder

Folder

Plakater

Film

Musemåtter

Intranettet

Tekster i medarbejder/firma blade

Møder

Undervisning

Billeder

Emails

Skærmskånere

Phishing angreb

Social engineering

USB-nøgler efterladt

sikkerdigital.dk

Sikkerhedspakken samlet

Mange awareness-kampagner standser forarbejdet her og går direkte til produktion.

Men efter budskaber og målgrupper er defineret, og det første overblik over forskellige teknikker fra plakater til udsendelse af e-mails er etableret, er det kritisk, at **budskaberne leveres effektivt.**

Kommunikationsstrategi og plan

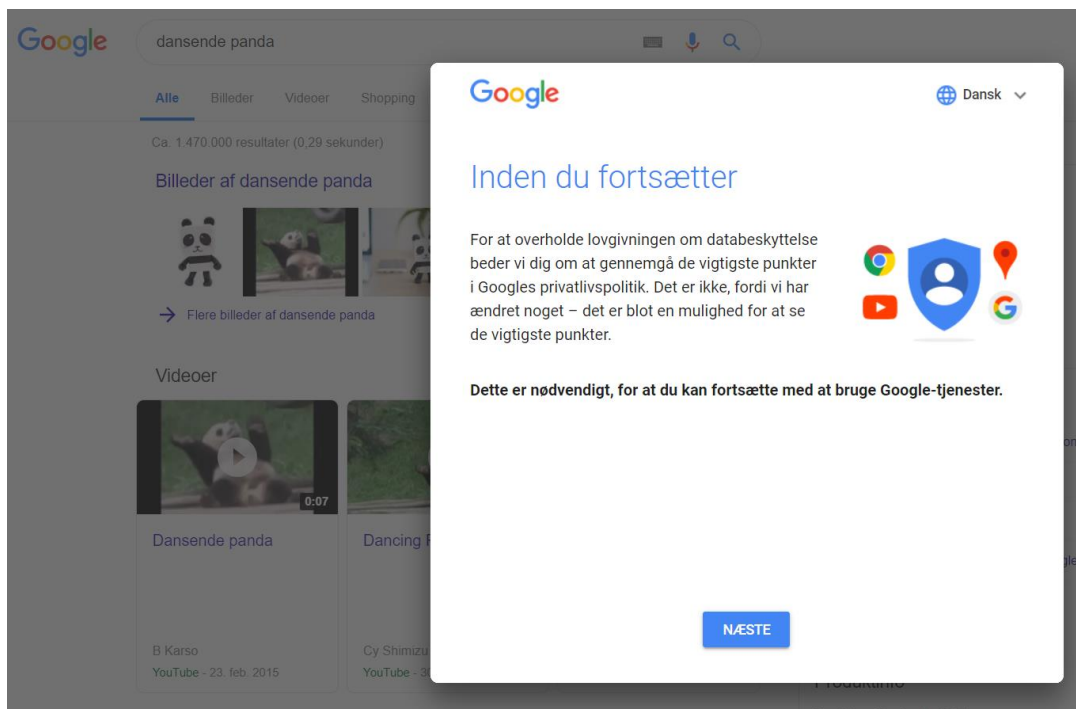
Målgrupper

Folder

E-læring

Opfølgning

Brugerens mentale model

Overførslen af viden er kun effektiv, når modtagerne er **fokuseret** på det, der sker

Det vil sige, at budskaberne skal leveres i en situation, hvor medarbejderne er opmærksomme på sikkerhedsbudskaberne

Mentalt må indlærings-situationen ikke være noget, der *skal overstås*, inden de kan komme videre til deres primære formål

Sikkerhedsformlen

Adfærd = (Evne x Motivation x Trigger)

"Hvad skal man gøre og hvorfor".
"Kodeord skal være svære at gætte, fordi mange angreb starter med ..."

"Jeg vælger IKKE at klikke, fordi jeg ved, det kan være et problem, og jeg har en anden mulighed."

Problemet er, at mange sikkerhedshændelser starter med en triggerhændelse, som vi reagerer på.

Når mennesker træffer beslutninger

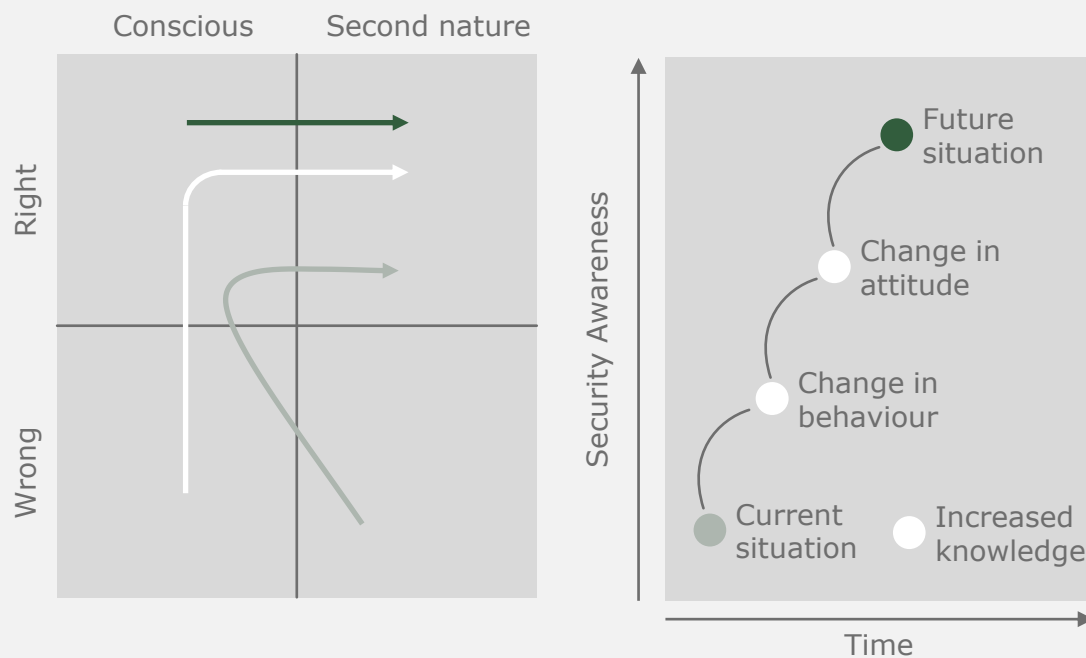
Daniel Kahneman beskriver i "At tænke – hurtigt og langsomt", hvordan, hvorfor og hvornår mennesker træffer beslutninger.

Kahnemans **system 1 og system 2**-model forklarer, hvorfor vi nogle gange handler forkert, selvom vi ved, det er forkert. System 1 handler hurtigt og instinktivt på trigger-hændelsen, inden system 2 når at reagere.

For at forbedre vores beslutninger fra ubevidste og forkerte skal sikkerheden gøres til naturlige handlinger gennem mere træning (beslutninger flyttes fra system 2 til system 1).

Sikkerhed som naturlige handlinger

Sikkerhed kan flyttes fra system 2 til system 1 gennem **opfølgende træning**, der naturligvis stadig skal være relevant for modtageren, og stadig gives i situationer, hvor sikkerhed er det primære fokus.

Ændringer

Awareness er en løbende aktivitet, ikke en engangsopgave

Skift medier og budskab for at undgå blindhed

Ansvar for sikkerhedsaktiviteter skal placeres hos de udførende

Sikkerhed som naturlige handlinger

Konsekvens (positiv, men også negativ) og reinforcement er vigtige redskaber for hurtigt at træne system 1.

Derfor er fx phishingkampagner effektive i denne fase. Det viser medarbejderne konsekvensen af deres handlinger, så system 1 hurtigt lærer at handle rigtigt.

Information præcis på det tidspunkt, man skal til at udføre en potentielt usikker handling, kan fx også være effektiv i denne fase.

Øvelse: Lav en awareness- kampagne for universitetsstuderende

- Hvad er de 3 vigtigste sikkerhedsbudskaber for studerende?
- Hvilken adfærd ønsker I at se?
- Hvad kan være effektive midler til at opnå det?

Brug 2 min til at overveje

Lecture plan

Week	Date	Time	Instructor	Topic
36	05 Sep	10-12		Security concepts and principles
	09 Sep	10-12		Cryptographic building blocks
37	12 Sep	10-12	TL	Key establishment and certificate management
	16 Sep	10-12	CJ	User authentication, IAM
38	19 Sep	10-12	CJ	Operating systems security, web, browser and mail security
	23 Sep	10-12	CJ	IT security management and risk assessment
39	26 Sep	10-12	TL	Software security - exploits and privilege escalation
	30 Sep	10-12	TL	Malicious software
40	03 Oct	10-12	CJ	Firewalls and tunnels, security architecture
	07 Oct	10-12	CJ	Cloud and IoT security
41	10 Oct	10-12	TL	Intrusion detection and network attacks
	14 Oct	10-12	TL	Forensics
42				Fall Vacation - No lectures
43	24 Oct	10-12	CJ	Privacy and GDPR
	28 Oct	10-12	CJ	Privacy engineering
44	31 Oct	10-11	Guest	Special topic
		11-12	TL,CJ	Exam Q/A

<https://github.com/diku-its/its-e2022/blob/main/lectureplan2022.md>

Spørgsmål

